

‘זוהי קמיבעיא ליה, כשרות מיתוספא בה ואכלה או דלמא קדושה מיתוספא בה ולא אכלה’ — לפירוש הראשון ברש"י [שנקט אותו לעיקר], הספק הוא בבת גרים שאמה מישראל, שמותרת לינשא לכהן — האם היא נקראת 'קהל' ואסורה בפצוע דכא אם לאו. אבל אם אמה גיורת, ודאי אינה בכלל 'קהל' [וזה בהנחה שראב"י סובר כרבי יוסי שקהל גרים לא איקרי קהל, אבל אם סובר כרבי יהודה שנקרא 'קהל', אין מקום לספק, שהרי מכל מקום אסורה להינשא לפצוע דכא]. (מהרש"א).

(לכאורה היה אפשר לומר שספק זה שייך גם באשה שאביה ואמה גרים — אם נניח שפצוע דכא לאו בקדושתיה קאי, שאינה אסורה לו משום כהונה, והשאלה היא האם בכלל 'קהל' היא ואסורה לפצוע דכא אם לאו. ומה שכתב רש"י שאמה מישראל, כי אז הספק שייך ממה נפשך, בין אם ננקוט שהוא עומד בקדושתו בין אינו עומד, כמוש"כ רש"י. ובוזה היה מדוקדק לשון רש"י 'וכגון דאמה מישראל' — משמע שאפשר אף באופן אחר, [וכדרך שדקדק הב"ח או"ח קעו. ואולם במק"א הערנו שנראה מדברי רש"י בכמה מקומות שאין דיוק זה מוכרח].

אך יותר נראה מלשון הגמרא [לפירוש הראשון שברש"י] שרק מפני שאמה מישראל ונתוספה בה כשרות, מפני כן אנו מסופקים אם גם קדושה נתוספה בה, אבל בת שאביה ואמה גרים דינה כגר עצמו שאינו קרוי 'קהל'. ויש להעיר שמהרש"א ומהרש"ל להלן (פד) נקטו בדעת רש"י שהנולד מגר וגיורת בכלל 'קהל', שלא כגר עצמו. אך יש שתמנהו על דבריהם מכמה מקומות, שדין בן הגר כגר (ערש"ש שם; בית ישי סו"ס"י מו). ולפי דעה זו על כרחך אין לפרש בשאביה ואמה גרים).

(ע"ב) 'יש חופה לפסולות' — לפרש"י מדובר בחופה ללא קדושין קודמים. ופרשו התוס' בדעת רש"י, שרב ושמואל סוברים חופה קונה באשה ללא כסף ושטר [כרב הונא בקדושין ה]. ואולם הרמב"ן כתב שמשמע מרש"י שאף על פי שחופה אינה קונה, יש חופה לפסולות לפסולת מן התרומה. וכן משמע ברמב"ם (תרומות ז, כא) שאף על פי שדעתו נראית שחופה אינה קונה (ע' ריש הלכות אישות, וכן בראשונים קדושין ה. ואולם מהרש"ל כאן צידד לומר שלהרמב"ם חופה קונה), חופה פוסלתן לאכול בתרומה אף ללא קדושין. ונראה שלדעת רש"י והרמב"ם מועילה חופה קודם קדושין, ואין צורך שהקדושין יוקדמו לחופה. (וכן הוא בהגהות מרדכי (קדושין תקמו), וכן משמע ברמב"ן — קדושין י). ואולם התוס' בכמה מקומות נקטו שאין חופה אלא לאחר הקדושין, ולכך העמידו פרש"י כמאן דאמר חופה קונה. (עפ"י שו"ת משיב דבר ח"ד לד). ואולם מדברי המהרש"ל (יש"ש יח) נראה שאפילו בחופה ללא קדושין, אעפ"י שאינה קונה, פסולה חכמים מתרומה מפני שמשתמרת ועומדת לביאה פסולה.

עוד בבאור שאלת חופה לפסולות [ובשיטת הריטב"א] — ע' זכר יצחק ח"א כח (א); שם (לב)–לא; חזון איש סג, יב–יג; אבי עזרי (תליתאה) — איסו"ב יט, ג.

‘אף אנן נמי תנינא, בת שלש שנים ויום אחד מתקדשת בביאה... נשאת לכהן אוכלת בתרומה...’ — הרמב"ן פירש ראיית הגמרא [דלא כרש"י], מכך ששנינו בת שלש שנים ויום אחד שנשאת לכהן אוכלת בתרומה, משמע פחות מבת שלש אם מסרה אביה לחופה אינה אוכלת. [ומה שאמרו 'הא פחותה מבת שלש שנים ויום אחד דלא מפסלה בביאה לא מפסלה נמי בחופה' — זוהי מסקנת הדברים, כיון שכל שאין לה ביאה אין לה חופה, לכך אף לפסול אינה נפסלת]. (ע"ע בחדושי הרשב"א ובחזו"א אה"ע סג, יב).

דף נח

‘משכחת לה כגון שבא עליה ארוסה בבית אביה’ — משמע כאן שאף על פי שארוסה אסורה על אישה מדברי סופרים עד שתכנס לחופה, אם בא אליה אינו נחשב משום כך 'אינו מנוקה מעוון' והמים בודקים את אותו. ומכאן הקשו הראשונים על הרמב"ם שלא כתב כן. (ע' רמב"ם וראב"ד סוטה ב, ח. ע"ע בענין זה

ובישוב הקושיא, בשער המלך שם; נודע ביהודה תנינא אה"ע קנה; ערוך לנר — כאן; קרן אורה וחדושי הנצי"ב — סוטה כד, ועוד).

'דכוותה גבי שומרת יבם שבא עליה יבם בבית חמיה, שומרת יבם קרית לה, אשתו מעליא היא' — ואין לומר כגון שבא עליה בלא עדים שלא קנאה — שהרי אם אינו קונה אותה בביאה שלא בעדים, עדיין שומרת יבם גמורה היא ואינה בת שתיה, שאיננה תחת אישה. ואולם נראה שלפי האמת אין היבמה צריכה עדים, אלא אף אם בא עליה בינו לבינה קנאה, שאשה הקנו לו מן השמים. (עפ"י שו"ת הרשב"א ח"ד שכת. וע' לעיל נב — ציוני מחלוקת הפוסקים בדבר).

(ע"ב) 'הני מילי משתמרת לביאה פסולה דאורייתא, אבל דרבנן אכלה' — ולפי זה מה ששנינו במשנה 'גרובה וחלוצה לכהן' — לאו דוקא, שהחלוצה אינה אסורה לכהן אלא מדרבנן ואוכלת בתרומה אפילו לרבי מאיר. [וכן פסק הרמב"ם (תרומות ז, כג), שהחלוצה והשניה שנתקדשו לכהן אוכלות בתרומה], ודרך התנא בכל מקום לשנות 'חלוצה' עם גרושה אגב גררא. או אפשר שסובר תנא דמתניתין שחלוצה לכהן אסורה מדאורייתא, ואין הלכה כן. (עפ"י פירוש רדב"ז על הרמב"ם שם. ואמנם יש סוברים שלדעת רבי עקיבא (מד.) החלוצה אסורה לכהן מדאורייתא. ע' תו"י שם; משך חכמה — אמור כא, ז).

ענינים ופרפראות

'אמר רב עמרם: הא מילתא אמר לן רב ששת ואנהרינהו לעיינין ממתניתין...'
— בחמשה מקומות בתלמוד נמצא ביטוי זה, 'ואנהרינהו לעיינין' או 'ואנהר לן עינין' (ואלו הן: סוטה ו. יבמות לה. נו. נח: ב"ב נג), ובכולם מדובר על רב ששת. נראה שתלמידו נקט לשון חכמה ומליצה, שאם כי היה הרב 'מאור עינים' (כידוע בכמה מקומות — ע' ברכות פרק הרוואה; ע"ז מח וברש"י), היה מאיר את עיני תלמידיו בהלכה.

'אין האיש מנוקה מעוון אין המים בודקין את אשתו' —
'כל מיני צער ויסורין שיש לאדם על ידי אדם אחר, בין מדעתו בין שלא מדעתו רק בגרמא דיליה נגרם צער לאחר, וכן אפילו מוכיחו ועי"ז מצטער — הוא הרצועת מרדות לו על עונו וכי גם הבושה והצער שיש לאדם בעונו כשמוכיחין אותו, גם זה הוא ליסורין על עונו. ולכן יש לאדם ליזהר שיהיה הוא נקי בזה, וכמו שנאמר ופקדתי את דמי יזרעאל על בית יהוא, וכן נאמר גבי בעשא.
ולכן נאמר התקוששו וקושו ודרשו רז"ל 'קשוט עצמך תחילה ואח"כ קשוט אחרים', דבלאו הכי נענש על כך. ויסורין הבאים לאחר על ידו שלא מדעתו, אין הקב"ה מביאם אלא ע"י מי שנקי בדבר, כי אין הקב"ה רוצה להביא תקלה לאיש מישראל ואם לא שגם לו יש משפט בזה שיקבל העונש על מה שנענש זה על ידו, על דרך שאמרו במכות הקב"ה מזמינם לפונדק אחד' כו' זה נהרג וזה גולה. ולכן אמרו בסוטה כשאין האיש מנוקה מעוון אין המים בודקין את אשתו'. (צדקת הצדיק ס)

ונקה האיש מעון והאשה ההוא תשא את עונה עולה בגימטריא (— בהפרש של אחד): אם אין האיש מנוקה מעוון אין המים בודקין את אשתו ('ברכת פרץ' נשא).